

Красовська О. О. к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Мистецька освіта відіграє важливу роль у становленні особистості вчителя початкової школи. Саме через формування художньо-творчої активної особистості майбутнього педагога вона виступає як засіб його соціалізації, професійного становлення і зростання. Вона є складовою усіх сфер культури: матеріальної, духовної, художньої, складовою таких підсистем, як мистецтво, культура та освіта. Формуючи у процесі навчання і виховання мистецькі цінності, вона плекає духовність нації, самосвідомість суспільства.

Для того, щоб зрозуміти сутність мистецької освіти, як особливої сфери плекання довшеної особистості, її роль у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, слід осягнути зміст таких понять як «культура», «духовність», «освіта» і «мистецтво».

С. Гончаренко зазначає, що культура – це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості (особливо мистецької). Водночас під культурою розуміють рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння певною галуззю знань або діяльності [1, с. 182].

В українському педагогічному словнику поняття духовності тлумачиться як спосіб індивідуальної вираженості у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти для суспільства. З категорією духовності співвідноситься потреба пізнання світу, себе, смислу і призначення свого життя. Формування духовних потреб особистості є найважливішим завданням освіти [1, с. 106].

Тлумачення поняття «освіта» має широкий змістовий аспект, від вузького значення у формі особистісної цінності до широкого – соціокультурного явища, що є важливим чинником поступального розвитку суспільства. Як стверджує В. Кремень: «Освіта у ХХІ столітті – це не лише надання знань і виховання особистості. Освіта в добу глобалізації та високих технологій – це чинник соціальної стабільності, конкурентоспроможності й національної безпеки. Тому освіту не можна зараховувати до сфери чи галузевої політики, а варто підходити до неї як до загальнонаціональної, стратегічно важливої проблеми» [2, с. 395]

Дослідженням категорії «освіта» займалися вітчизняні та зарубіжні науковці. Особливу цінність для тлумачення даного поняття мають праці

Б. Гершунського, С. Гончаренка, В. Кременя, В. Лугового, О. Новікова, С. Сисоєвої. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури можемо проілюструвати різні підходи тлумачення змісту даного явища.

Вчений С. Сластьонін визначає, що освітою є цілісний процес фізичного та духовного формування особистості, процес соціалізації, свідомо орієнтований на певні ідеальні образи, на історично обумовлені, на чітко зафіксовані в суспільній свідомості соціальні еталони. Академік В. Луговий стверджує, що освіта – це сукупний процес і результат цілеспрямовано організованого інформаційного окультурення людини, освоєння нею культурного досвіду.

Підсумовуючи різноаспектність змісту поняття «освіта», скористаємося дослідженням Б. Гершунського, який визначає чотири головні її векторні ознаки:

- освіта як цінність і відображення соціального досвіду в часі та історії, особлива форма духовних і культурних надбань;

- освіта як система включає освітні установи, органи управління ними, освітні стандарти, які забезпечують їх функціонування та розвиток;

- освіта, як процес, тобто єдність навчання, виховання, розвитку, саморозвитку особистості; збереження культурних норм з орієнтацією на майбутній стан культури;

- освіта як результат, тобто рівень загальної культури і досвідченості підрастаючого покоління, засвоєння духовного і матеріального потенціалу, який був накопичений людською цивілізацією [3, с. 132].

Вчені І. Зязюн, О. Семашко досліджували проблеми визначення сутності мистецтва як форми відтворення дійсності, духовного світу людини та її самовираження; виявлення жанрових різновидів функціонування мистецтва в суспільстві; з'ясування ставлення різних прошарків населення, різних його вікових груп до мистецтва. Культурологічні засади розвитку духовності, проблема актуалізації художнього досвіду як чинника становлення особистості знайшла ґрунтовне відображення у дослідженнях О. Жорнової, А. Могильного, О. Шевнюк.

О. Рудницька визначає, що мистецька освіта – освітня галузь, спрямована на розвиток у людини спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування з художніми цінностями у процесі активної творчої діяльності та удосконалення власної почуттєвої культури [4, с. 156].

Л. Масол стверджує, що мистецька освіта є посередником між суспільно значущими культурними цінностями й особистісними цінностями людини та забезпечує набуття загальнокультурних, художньо-пізнавальних, комунікативних компетентностей, формує прагнення і здатність до художньо-творчої самореалізації і духовного самовдосконалення протягом життя [5, с. 35].

Г. Падалка переконує, що мистецька освіта функціонує на перетині різних галузей наукового знання – культурологічного, педагогічного, естетичного, мистецького. Вона вбачає головний результат і спрямування мистецької освіти на процес формування духовної культури молоді, важливого життєвого новоутворення особистості [6, с. 26].

На думку С. Коновець, професійна підготовка учителя мистецьких дисциплін має неодмінно включати: достатній обсяг культурного тезаурусу; досконале володіння певними формами і методами навчання мистецтва; активне впровадження новітніх та інноваційних освітніх технологій, в яких основними засобами педагогічної дії виступають мистецтво та професійна майстерність учителя [7, с. 230].

О. Отич виводить поняття «педагогіка мистецтва» – сфера наукової діяльності людини щодо вироблення й теоретичної систематизації науково-педагогічних знань про використання педагогічного потенціалу мистецтва у формуванні особистості та розвитку її індивідуальності, а також адекватно описувало практичну педагогічно-мистецьку діяльність, спрямовану на досягнення цього знання та організацію навчально-виховної роботи в різних закладах освіти засобами мистецтва [8, с. 198].

На основі аналізу науково-методичних праць С. Коновець [7], Л. Масол [5], О. Отич [8], Г. Падалки [6], О. Рудницької [4], філософських, мистецтвознавчих, художньо-педагогічних джерел визначаємо, що мистецька освіта – це галузь освіти, спрямована на формування в особистості духовної культури, художньо-творчої самосвідомості, яка включає художньо-мистецькі знання та уявлення, сформовану систему ціннісних орієнтацій, розвинену емоційно-почуттєву сферу, що скеровують до самовиразу в художньо-творчій діяльності та спонукають до спілкування з мистецтвом протягом життя.

Мистецька освіта є невід’ємним компонентом професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Мета мистецької освіти студентів педагогічних факультетів повинна враховувати три загальні цілі професійної підготовки. За О. Новіковим вони поділяються на: створення умов для становлення істинно людської особистості; виховання громадян – соціально активних, творчих членів суспільства; задоволення актуальних потреб соціальної, економічної і культурної сфер у кваліфікованих спеціалістах, що відповідають вимогам гуманітарного, соціального та науково-технічного прогресу, мають широкий загальний і професійний світогляд, професійну мобільність [9, с. 44].

Виходячи з вище зазначених позицій професійної освіти та специфіки підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти, мету даного педагогічного процесу визначаємо як формування готовності майбутніх фахівців до здійснення процесу художньо-естетичного виховання молодших школярів, формуванні особистісно і суспільно значущих світоглядних якостей фахівців, їх індивідуального визначення в

світі мистецьких цінностей, а також активізації процесів мистецької самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення особистості, здатності до творчості та новаторства у професійній діяльності.

Мистецька освіта в системі професійної підготовки учителів початкової школи передбачає формування усіх результативних компонентів освітнього процесу – від грамотності до менталітету, шляхом опанування системи художньо-педагогічних знань, художньо-педагогічних вмій та досвіду їх практичного застосування, формування художньо-педагогічних цінностей.

Мистецька освіта в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, на нашу думку, виконує наступні функції: науково-мистецтвознавчу (опис, узагальнення, аналіз і систематизація знань у галузі культури, мистецтвознавства, педагогіки мистецтва); інформаційно-когнітивну (пізнання сутності художньо-мистецьких явищ, культурних цінностей, зображально-виражального змісту художніх образів); духовно-творчу (спонукання до самовдосконалення власних творчих здібностей та художньо-технічних умінь і навичок, саморозвитку естетичних смаків і поглядів, емоційно-оцінних навичок, самореалізації у творчій художньо-мистецькій та професійній педагогічній діяльності); конструктивно-технологічну (конструювання доцільних форм і методів, засобів мистецької освіти, введення інноваційних технологій, результатів передового педагогічного досвіду); професійно орієнтаційну (формування необхідних професійних компетентностей для реалізації мети і завдань мистецької освіти у навчально-виховному процесі початкової школи).

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
2. Кремень В. Г. Філософія людино центризму в освітньому просторі / В. Г. Кремень. – К. : Т-во «Знання» України, 2010 – С. 384–395.
3. Гершунський Б. С. Філософія образования для XXI века / Б. С. Гершунский. – М. : «Совершенство», 1998. – 608 с.
4. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька. Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2005. – 360 с.
5. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. – Х. : Веста : Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
7. Коновець С. В. Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва: монографія / С. В. Коновець. – Рівне : Волинські обереги, 2009. – 384 с.
8. Отич О. М. Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти : монографія / О. М. Отич ; Акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Чернівці : Зелена Буковина, 2009. – 440 с.
9. Новиков А. М. Постиндустриальное образование : Публицистическая полемическая монография / А. М. Новиков. – М. : Эгвес, 2008. – 136 с.